

mica, quibus partim auctores *relationum publicarum*, ad regios administratos missarum, partim ipse optimus *praesès nosster*, in naturam mixtionemque harum acidularum sollicitè inquisiuerunt. Exinde enim aperitissime constabit, quibusnam cum aliis sui generis acidulis nostrae proxime conueniant, et quaenam porro ab earundem vsu expectari possint virtutes atque efficacia valetudinis hominum adiumenta.

§. III.

Earundem elementa.

Primo igitur loco exponam ea, quae iam *citati auctores* his super aquis ad regios administratos retulerunt. Quantum ego quidem coniectura adsequi possum, videntur quidem clarissimi hi viri vtrumque, quem diximus, fontem seorsim examinasse, coniunctim vero dein explorata binorum exposuisse elementa; quod nullum in his intercessisse discrimen deprehendebant. Haec autem referunt: Ambo fontes, scribentes, media aestate aquam continent admodum frigidam, temperatiorem vero, dum hiems saeuit, adeo, vt etiam ab acriori frigoris vi nunquam consistant. Saporis sunt viuidi (*piquant*), leuiterque adstringentis; qui solet esse martialium. Si leuitatis spectetur ratio, cum pluuiiali aut quacunque alia aqua stillatitia conueniunt. Insperfus his aquis

B 2 gallarum

gallarum pulvis colorem producit ex rubello pallide violaceum. Ab instillato oleo tartari per deliquium, quod chemici vulgo vocant, leuiter turbantur. Violarum syrupus adfusus neque violaceum colorem absolute conseruat, neque tamen manifesto viridem aquis his conciliat colorem: sicut alioquin ab alcalinis accidere solet. Aquae hae denique destillando prorsus in vapores actae reliquerunt terram calcaream: quae cum adfuso vitrioli spiritu efferbuit et in eodem, sine amaritudinis ad gustum sensu, perfecte est soluta. Data autem est optimo *praesidi nostro* ante hos duodecim annos earundem harum aquarum chemice examinandarum opportunitas: cum, pararia amici cuiusdam Sorauiensis ope, ipsi lagena vitrea, Hirschfeldensibus his acidulis repleta, et optimo subere atque superinfusa pice exacte obturata, transmitteretur. Doluit tantummodo ipse, quod, vtro ex fonte binarum istarum scaturiginum hausta sit aqua, nesciret. Limpidissima haec ad adspectum erat aqua: quam primum vero obturamentum lagenae laxabatur, protinus immensa bullularum aërearum emergentium copia internis vitri parietibus adhaesit. Idem quoque accidit *φανόμενον*, dum aquae huius portio in vitrum latioris orificii effundebatur. Manifestum odorem non edidit. Saporis fuit grate acidi, aut potius eius generis, quod a temperatissimo atramento scriptorio in gustus sensu oriri solet.

Euanuit

Euanuit vero hic sapor, in fatuum et insulsum conuersus: cum aqua haec per noctem in aperto vasculo seponeretur; tum etiam turbida fieri coepit, multisque flocculis flauis deorsum fluctuantibus abundauit. Post haec cum *reagentibus*, quae chemici vulgo appellant, pericula sunt facta. Syrupi violarum, quem ipse *Praeses* noster curate confecerat, sufficiens copia huic aquae admista primo violaceum produxit colorem: qui vero sensim magis magisque virescebat, et post aliquot horas saturate viridis euadebat. Simulac vero huic misturae aliquot vitriolici spiritus instillabantur guttulae, rediit statim pristinus violaceus calor: immo mox rubedinem elegantem contraxit, cum maior dicti spiritus copia adfunderetur. Mercurii, quem sublimatum vulgo dicunt, semiscrupulus, in tenerrimum puluerem redactus, et acicularum nostrarum vncis quinque immixtus, atque adhibita agitatione solutus, postea, cum quieti permitteretur, primo turbauit misturam, ex qua sensim subsedit in fundo velut coagulum quoddam, ab initio pallide flauescens, pedetentim vero aurantio colore tinctum. Instillatus porro huic aquae liquor alcalinus, cui vulgo olei tartari per deliquium nomen inditur, leuiter tantummodo turbidam reddidit limpiditatem, desidente demum post aliquot horas in vitri fundo leuissima quadam terra albicante, interspersis hinc inde miculis flavescentibus. Ab immisso

rhei puluere primo flauus exstitit harum acidularum color, post horae interuallum mox in fuscum mutatus: id, quod sollemniter ab rheo omnibus alcalinis tincturis accidere solet. Ab adfuso denique gallarum, ligni Fernambucini aut Chinchonae decocto leuiter rubere coepit haec aqua, sensim dein profundior et in coeruleum vergens successit rubedo, mutata demum post quatuor horas in nigredinem manifestiorem. Post haec examina supererant adhuc transmissae huius aquae tres librae siue quadraginta octo vnciae. Hae, consueta methodo, destillando in vapores, ad ficcitatem vsque, actae reliquerunt materiam quandam terrestrem, obscure flauo coloris, ponderisque duorum scrupulorum quatuorque granorum. Diuisa est haec superstitis terrae portio in duas partes: vt adeo quaelibet particula esset duorum supra viginti granorum. Quarum portionum altera, ope ipsius illius aquae, quae antea destillauerat, optime elixa reliquit terrae calcareae remanentis grana vndecim: ipsi autem aquae inhaerant soluta salis alcalini mineralis grana octo, et salis communis duo; quae post repetitam aquae euationem, quam vulgo dicunt, apparuerunt. Ex istis vero calcareae terrae vncis, postquam in exiguo crucibulo calcinatae essent, magnetis ope pauxillum supra tria grana particularum martialium est extractum. Alteri isti portioni nondum elixae ad-

fusus

fusus est vitrioli spiritus: quocum insigniter effervuit, et nonnihil acidi salis communis spiravit, simulque aquae istius destillatae parca portione remixta limpidum exhibuit liquorem, vix manifesti saporis. Qui liquor, cum denuo in patella vitrea exhalaret, subdito lenissimo igne, partim seleniticam reliquit terram, vitriolici acoris et calcareae terrae sobolem, partim minutissimas crystallos salinas, candidas potiores, viridescentes paucissimas, oculo armato facile conspicendas et distinguendas; istas certe ex connubio acidi vitriolici cum alcalino sale minerali in sal mirabile Glauberianum, has vero ex eodem acido cum moleculis martialibus in verum vitriolum martis commixtas. Quibus ergo omnibus ex tentaminibus aperte liquet, singulis aquarum harum Hirschfeldensium libris rectissime adscribi posse, praeter elementum aqueum et aëreum, terrae purae calcareae, quam et alcalinam dicunt, grana quinque cum vna tertia grani parte; salis alcalini mineralis absolute totidem; salis communis vnum granum cum vna eiusdem tertia parte; terrae denique martialis duo grana.

§. IV.

Vsus earundem medicus.

Ad dictorum ergo elementorum (§. III.) rationes attenti, his fontibus inter alcalino-martiales
haud